

SPREMINJANJE DELOVNE ZAKONODAJE V ČASU GLOBALIZACIJE

Mitja Novak*

UDK: 349.2:328.34-027.543

Povzetek: Avtor v prispevku obravnava vprašanja v zvezi z delovno zakonodajo v času globalizacije. Delovno-pravne norme se morajo s potekom časa modernizirati, spreminjati in prilagajati novim družbenim razmeram. V razvitih državah (kamor spada tudi Slovenija) bodo torej norme delovnega prava stagnirale, ali se celo zniževale, kar gotovo ne bo potekalo s soglasjem vseh socialnih partnerjev.

Ključne besede: delovna zakonodaja, globalizacija, Mednarodna organizacija dela (MOD), sprememba delodajalcev

THE CHANGES IN LABOUR LEGISLATION IN THE TIMES OF GLOBALISATION

Abstract: The author examines issues regarding labour legislation in the times of globalisation. Over the time it has been necessary to modernise, change and adapt the labour law norms to the new social circumstances. In the developed states (including Slovenia) it is therefore to be expected, that the labour law standards will stagnate or even be reduced which will certainly not meet with the approval of all social partners.

Key words: labour legislation, globalisation, International labour organisation (ILO), transfer of the undertakings

* Mitja Novak, doktor pravnih znanosti, profesor na Pravni fakulteti Univerze v Mariboru in direktor Inštituta za delo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani

mitja.novak@uni-mb.si

Mitja Novak, PhD, Professor at the Faculty of Law, University of Maribor and Director at the Institute for Labour Law at the Faculty of Law, University of Ljubljana, Slovenia

1. UVOD

Zakonodaja s področja dela se mora s potekom časa modernizirati, prilagoditi novim razmeram ter celo anticipirati določene rešitve glede na bodoče spremembe. Čeprav gre za zakonodajo, ki jo sprejemajo posamezne države za svoj teritorij, pa je le-ta v današnjem času zelo odvisna tudi od širših dejavnikov. Gre za regionalne dejavnike – v primeru Slovenije je to zlasti EU – kakor tudi za univerzalne. Že od konca prve svetovne vojne je glavni univerzalni dejavnik s tega področja Mednarodna organizacija dela, s svojo normativno dejavnostjo. Vendar pa smo danes, v XXI. stoletju, priča še novim situacijam: posredno ali celo tudi neposredno vplivajo na spremembe delovne zakonodaje še novi dejavniki! Gre tako za globalizacijo (ki povzroča prenose proizvodnje drugam ter s tem pritiska na zniževanje norm zaščite delavcev), za delokalizacijo (ki povzroča veliko brezposelnost v razvitih državah), za veliko eksplozijo prebivalstva (ki ima posledično vpliv na trg delovne sile ter na nižanje pravic delavcev), za migracije zaradi dela in podobno.

Sam razvoj delovnega prava lahko razdelimo na več zgodovinskih obdobj, od prvih začetkov v obdobju industrijske revolucije, prek obdobja prvih zakonskih urejanj te tematike, do njenega urejanja v Mednarodni organizaciji dela in vse do začetka enaindvajsetega stoletja, ko se situacija začenja dramatično spreminjati.

Če je bilo za prva obdobja razumljivo, da je bilo treba zlasti zaščititi delavce pred najhujšimi oblikami izkoriščanja delodajalcev, je situacija danes drugačna. V večini t. i. razvitih držav ne gre več za vprašanja ekstenzivnega delavnika, izkoriščanja dela otrok in podobna, ampak le za vedno višje norme delovnega prava, za vedno boljše pogoje za zaposlene. Profesor Lyon-Caen (Univerza Sorbona, Pariz) celo poudarja, da gredo norme delovnega prava le v smeri vedno večje zaščite, torej da (kot v celotnem več kot stoletnem razvoju) gremo lahko le v izboljševanje pravic delavcev.

Ves do sedaj omenjeni razvoj delovnega prava je potekal v povsem drugačnih razmerah, kakor jih živimo danes! Danes je doba informatike (delavec lahko opravlja knjigovodske storitve, dela bilance itd. v Indiji za ameriško podjetje ...), kontejnerskega transporta (nobena težava ni blago, izdelano poceni, od daleč prepeljati kamorkoli v svetu), globalnega sporazumevanja v istem jeziku in podobno! Zato so tudi norme nacionalnega delovnega prava na preizkušnji, saj če so (ali bodo) previsoke, bodo delodajalci preselili proizvodnjo (in storitve) drugam!

Ali to pomeni, da bodo morale v prihodnosti določbe delovnega prava razvitih držav kreniti navzdol, norme v razvijajočih se državah pa postopno navzgor?¹

2. ŠIRŠI OKVIR ZA SPREMINJANJE DELOVNE ZAKONODAJE V RS

V Sloveniji zelo pogosto spregledamo širši okvir oziroma situacijo, v kateri se danes nahajamo, ko obravnavamo spremembe delovne zakonodaje. Pogosta je obravnava posameznega specifičnega vprašanja, kot da bi ne bilo v povezavi z okoljem, kaj šele z novo, drugačno situacijo, tako pri nas, kot v svetu! To je razlog, da bomo na tem mestu najprej obravnavali te širše okvire, v katerih se danes moramo gibati. Gre za vse tisto, kar v predhodnih obdobjih, ko smo le večali pravice zaposlenih, še ni bilo mogoče (računalniška tehnologija, poceni transport), oziroma ni prihajalo v poštev (delokalizacija proizvodnje, izdelava vmesnih proizvodov drugje, itd.). V zadnjem času so se tudi gospodarske razmere spremenile v taki meri, da so še do pred nekaj leti nerazvite države danes v svetu vodilne v rasti ter se ta trend le še povečuje. Tudi skokovit porast števila prebivalstva našega planeta ima neposreden vpliv na trg dela, saj so mladi v državah v razvoju pripravljene sprejeti tudi slabše plačano in manj ugodno delo (daljši delavnik, manj prostih dni, brez socialnih zavarovanj...). V takih razmerah torej prilagajati nacionalne norme s področja dela tam, kjer so te norme tradicionalno visoke, torej ugodne za zaposlene, je velik problem.

Delovno pravo ima svoje začetke že v časih industrijske revolucije, ko se je sploh prvič v moderni zgodovini pojavil odnos delodajalec – mezdni delavec, torej situacija, ko ima posameznik na razpolago le svojo sposobnost za delo, druga stran pa njegovo delo potrebuje. Seveda so bile prve zaščitne norme zelo elementarne in so se nanašale predvsem na omejitev dela ob nedeljah, skrajšanje dela »od zore do mraka«, omejitve dela otrok, nosečnic in podobno. Razvoj je v svoji prvi fazi potekal relativno počasi, saj ni bilo še nobenih organizacij delavcev (niti delodajalcev), ki bi se vključevale v sam proces predlogov zaščitnih norm za delavce.

Velik napredek na področju urejanja delovnih razmerij je očiten v sredini devetnajstega stoletja, ko se tudi začnejo prvi zametki kasnejšega sistema socialne varnosti, najprej zavarovanja za primer bolezni.

Prelomnica v razvoju delovnega prava pa je zlasti ustanovitev in delovanje Mednarodne organizacije dela v letu 1919, saj so prav ustanovitelji te organiza-

¹ dr. Mitja Novak: Delovno pravo – kako naprej? Šifrtarjev zbornik, Maribor, 2010, str. 201

cije poudarjali, da gre za zaščito delojemalcev kot primarno, istočasno pa tudi za preprečitev mednarodne konkurence, temelječe na izkoriščanju delavcev. Po drugi svetovni vojni so se norme v vseh razvitih državah sveta (izjema so ZDA) zgledevale po ureditvah v ratificiranih (ali v določenih primerih tudi v neratificiranih) konvencijah MOD, kar je privedlo do (spet – poudarek – zlasti v razvitih državah sveta!) precejšnje harmonizacije norm delovnega prava. V drugi polovici dvajsetega stoletja je bila sicer očitna in pogosto kritizirana razlika v delovnopravni zaščiti v evropskih državah na eni strani ter ZDA na drugi strani – evropski socialni model je seveda dražji, v svetu pa je nastopal v mednarodni konkurenci z ZDA, kjer so bili stroški delodajalca bistveno nižji. To je bil glavni razlog, da smo bili ob prelomu dvajsetega v enaindvajseto stoletje v Evropi priča tendencam po zmanjševanju tako delovnopravne zaščite, kakor tudi prenosa čim več finančnih bremen socialne varnosti na posameznike, ne več toliko solidarnosti (ki stane).

2.1. Konkurenčnost in delovno pravne norme

Mednarodna konkurenčnost je v današnjem globaliziranem svetu pogoj gospodarskega preživetja. Če je proizvod posamezne države na mednarodnem trgu predrag, bo ostal na policah, ob drugih istovrstnih proizvodih, ki so cenejši. Na končno ceno proizvoda pa vpliva seveda vrsta dejavnikov, od cen surovin, energije davkov, višine plač zaposlenih, delovne zaščite, socialne varnosti zaposlenih in podobno. Prav delovno pravne norme so v današnjem času v posameznih državah zelo različne, zato je stalno prisotno mnenje, da jih bo potrebno na svetovni ravni (spet, kot je to bilo leta 1919) harmonizirati.

Poleg norm delovnega prava pa v zadnjem obdobju na konkurenčnost posamezne države (ali skupine držav) vpliva še vrsta novih dejavnikov, od katerih kaže zlasti opozoriti na različne jezike, na delokalizacijo proizvodnje, na norme socialne varnosti in podobno.

2.1.1. Jeziki v Evropi in konkurenčnost

»Jezikovna raznolikost v Evropi je naša evropsko bogastvo«, se pogosto pohvali mo pred tujci. In tudi gotovo je, saj so jeziki odraz zgodovine, tradicije, kulture in ostalih značilnosti posameznih narodov v Evropi.

Pa vendar ali ta množica jezikov, ki jih govorimo v EU, ni tudi finančno breme?

Prvič sem o tem razmišljal pred dvema desetletji, ko je v Slovenijo prišel v okviru sobotnega leta prof. dr. Steve Mazurak iz Detroita (ZDA). Že v uvodnih, še spoznavnih pogovorih, je mimogrede omenil, da so evropski proizvodi že v osnovi dražji od ameriških. To se nanaša na socialno državo v Evropi (ter izdatke za socialno varnost, socialno varstvo, za brezposelne in podobno), kakor tudi na stroške za prevode iz množice nacionalnih jezikov.

In zadeva seveda drži, če pomislimo le na vrsto zaposlenih prevajalcev, konsektivnih tolmačev, sodno zapriseženih tolmačev in ostalih zaposlenih, ki vse te administrativno podpirajo, pridemo do zelo visokih izdatkov! Tako v Bruslju, kot v Strasbourgu, Luxemburgu in drugje, je zaposlenih na tisoče strokovnjakov, ki skrbijo le za prevajanje! Če vsemu temu še prištejemo stroške za izobraževanje lingvistov (ne le za potrebe EU) vsaki posamezni državi vidimo, da gre za kar velik kamenček (če ne že kamen) v mozaiku konkurenčnosti posamezne države (oz. njenih izdelkov) na mednarodnem trgu.

Ob vsem navedenem se pojavlja tako ideja o skupnem mednarodnem jeziku (npr. esperanto), kakor tudi o angleščini, ki se jo danes uporablja največ.

Vendar – podatki v svetu so drugačni: na prvem mestu glede števila ljudi, ki govorijo posamezen jezik, je mandarinska kitajščina (govori jo 12,65% ljudi na svetu), na drugim mestu je španščina (4,93% ljudi) ter šele na tretjem mestu angleščina (4,91% ljudi).²

2.1.2. Dobiček – kapitalizem – delokalizacija

Dobiček je v kapitalizmu glavni faktor, ki šteje. Večji kot je dobiček, uspešnejše je podjetje (ter njegovi menedžerji), večja je gotovost, da se podjetje obdrži pri vsej mednarodni konkurenci v času globalizacije.

Večji dobiček se lahko ustvari na različne načine: tako z inovativno novo proizvodnjo, kakor tudi z zmanjševanjem stroškov proizvodnje.

Prav pri zniževanju stroškov proizvodnje pa ima veliko mesto prihranek pri zaposlenih, tako pri njihovem številu, kakor tudi pri njihovih plačah ter ostalih stroških za zaposlene.

² Podatki se nanašajo na t. i. govornice, ki jim je to prvi jezik (»first language speakers«).

Število zaposlenih se lahko »optimizira« (torej zniža) do točke, ko lahko ostali zaposleni še opravijo vse procese dela. Ta možnost je torej limitirana.

Zniževanje standardov dela (od plačila do trajanja delovnega časa, dopustov in ostalo) pa je področje, kjer delodajalci želijo prihraniti največ.

S trditvijo, da sicer niso konkurenčni, želijo kar se da znižati standarde dela ter ob tem opozarjajo (grozijo...), da bodo sicer proizvodnjo prenesli drugam v cenejša okolja.

Glede na pravila igre v kapitalizmu imajo (žal in še enkrat žal) prav: dobiček z manjšimi »stroški« dela je večji, kar je torej osnovna zahteva kapitalistične proizvodnje!

In zakaj je šele v zadnjem obdobju ta problem tako pereč? Iz preprostega razloga, ker pred leti (kaj šele pred desetletji) delodajalci niso imeli na razpolago »orožja« kot ga imajo danes! Ni bilo možnosti prenosa proizvodnje (transport) drugam, ni bilo informacijske tehnologije, ni bilo mobilnih telefonov, skupnega jezika za sporazumevanje in še drugih »novosti«! Med ostalo lahko štejemo tako prenos le posameznih operacij proizvodnje drugam (ter nato prodajo izdelka pod lastno, znano blagovno znamko), do t. i. »vmesnih proizvodov« ali kar celotne proizvodnje drugje.

2.1.2.1. Domači in tuji delodajalci in delokalizacija

V Sloveniji je pogosto izraženo mnenje, da se prenos proizvodnje drugam dogaja predvsem v tistih podjetjih, ki so v lasti tujcev. Kot primere se v zadnjem času navaja predvsem primer iz Bele krajine (bivši Darfur), ko je tuji delodajalec napovedal prenehanje proizvodnje v Sloveniji ter prenos te proizvodnje na Slovaško. Ob tem bo predvidoma ostalo brez dela več sto delavcev v Sloveniji, kar je, kot je bilo posebej opozorjeno, »socialna bomba« za navedeno področje Slovenije.

Vendar, ali je to kaj novega? Iz Žalca je odšla Coca-coca na jug, iz Ljubljane TIKI (proizvodnja grelcev) v Srbijo, iz Maribora v BIH Mariborska livarna, del proizvodnje Gorenja v Srbijo ter na Kitajsko, Prevent iz Slovenj Gradca v Brazilijo, in še in še!

Moje mnenje je, da med tujimi lastniki tovarn ter med slovenskimi pravzaprav, če primerjamo povsem objektivno brez domovinskih čustev, ni razlike!

Vsak (tuj ali domač) lastnik kapitala ter delodajalec našim delavcem nastopa s svojimi produkti na svetovnem trgu. Ker imamo kapitalizem, mora ustvariti čim večji dobiček in to ne, da ga porabi za svojo kratkoročno osebno porabo, ampak zato, da lahko ostane konkurenčen na svetovnem trgu! Od večjega dobička si bo (pameten gospodar) prisvojil le toliko, da bo lahko ustrezno znižal ceno svojih izdelkov, ki bodo nato spet konkurenčni s tistimi proizvajalci, ki že delajo v cenejših okoljih! Če bo delodajalec (npr. slovenski) vztrajal s proizvodnjo v Sloveniji zaradi »socialnih« razlogov, ga bo ta »domoljubnost« stala veliko – v končni fazi bo podjetje moralo v stečaj. V tem primeru ne bo le velika večina delavcev ob delo (kot v primeru prenos proizvodnje v tujino), ampak kar vsj.

2.2. Višji ali nižji nivo delovne zaščite v prihodnje?

V takem splošnem okviru, ki ga določa današnja stopnja globalizacije, se pojavljata (pred konkretnimi spremembami posameznih delovno-pravnih institutov) dve glavni možnosti ureditve.

Prva možnost je, da se tudi v fazi sprememb zakonodaje na področju dela (kolikor je v danih možnostih sprejemljivo) znižajo standardi dela zaposlenih, da bi na ta način dosegli vsaj delno večjo konkurenčnost. Navedeno seveda zagovarjajo delodajalske organizacije.

Povsem nasprotno je stališče delavcev in sindikatov: potrebne so sicer določene spremembe, zlasti ZDR ki se nanašajo na odpravo nekaterih napak oziroma neustreznosti (kot npr. določeni roki, itd.), nikakor pa naj te spremembe ne gredo v smeri poslabšanja delovno-pravnega statusa zaposlenih!

3. MOD IN HARMONIZACIJA TER UNIFIKACIJA NORM DELA

Dokler so se za pravice delavcev borili le t.i. socialisti – utopisti, človekoljubi te delavski revolucionarji, še niso bili podani pogoji za ustanovitev neke mednarodne organizacije, katere cilj bi bila zaščita delavcev. Šele, ko je prišlo do vedno večje konkurence med državami, ki je temeljila na delavcem priznanih (oziroma nepriznanih) pravicah, so dozoreli časi za mednarodno urejanje delavskih pravic.

Konkurenca, temelječa na različno visoko priznanih pravicah delavcev v različnih državah, torej konkurenca, temelječa na izkoriščanju delavcev, je šele privedla države za skupno pogajalsko mizo. Po obdobju morije prve svetovne vojne, ki je pokazala nesmisel vojaškega urejanja različnosti interesov med državami, je prišlo do spoznanja, da bo možnosti za spopade vseh vrst, temelječe na različnih normah urejanja delavskih pravic, manj, če bodo te norme v različnih državah čim bolj poenotene.

Kot že večkrat v zgodovini smo bili priča situaciji, ko je le ekonomski interes (v končni fazi so podobne norme za urejanje dela v različnih državah podlaga za mednarodno konkurenčnost držav) privedel do skupnega urejanja področja. Dokler so si posamezniki prizadevali za mednarodno ureditev dela le zaradi socialnih razlogov, razlogov enakosti, verskih razlogov in podobno, seveda uspeha ni moglo biti; ko se je pojavil povsem konkreten ekonomski razlog, je hitro prišlo do mednarodne konference ter do ustanovitve MOD.

In danes: v letu 2011 ugotavljamo, da je bila MOD pravzaprav ustanovljena za harmonizacijo in unifikacijo zlasti norm tedanjih evropskih držav, kar je razumljivo. Glede na tedanje možnosti transporta blaga, prehoda podjetij iz ene države v drugo, splošni razvoj komunikacij in neobstoj današnjih možnosti (internet, mobilna telefonija, kontejnerski transport blaga itd.) se niso niti v praksi nakazovale možnosti konkuriranja poceni blaga iz dežel tretjega sveta oziroma sploh ne možnosti prenosa proizvodnje iz npr. evropske države v daljno Kitajsko, Indijo ali Brazilijo. In v takih razmerah so bile uveljavljene določbe Konvencije MOD, ki imajo sicer univerzalen značaj, vendar danes (kot poudarjajo prenekateri teoretiki delovnega prava) zavezujejo države podpisnice (večino evropskih držav in tudi druge, toda bistveno manj), ne pa vseh. Tudi v primeru podpisane oziroma sprejete mednarodne norme (ki npr. zahteva ustrezno plačilo za delo) so razmere zelo različne: kako, če v evropski državi tako plačilo lahko opredelimo v višini npr. najmanj 600 EUR, v državi tretjega sveta pa (dejansko!) lahko delavec enako dobro (ali enako slabo) preživi že s 100 EUR? Pri tem preživetju »skozi mesec« je namreč nujno upoštevati tudi dejanske stroške, ki jih ima delavec, torej koliko plača za elektriko, koliko za stanarino, koliko za prehrano, oblačila in podobno! Evropski delavec seveda plačuje ceno elektrike, stanovanja in spremljajočih stroškov prehrane po evropskih cenah in podobno – torej so že to tiste absolutne omejitve, ki onemogočajo, da bi bili njegovi prejemki še nižji! Ali pa to pomeni (po sistemu t. i. vezne posode), da bodo morali tudi v Evropi dostojno preživeti s plačilom, ki bo nižje od današnjega najnižjega? Del odgovora je že v

tem, da so izdelki iz tretjih držav cenejši od domačih ter si jih evropski delavec lažje privoščiči, kar mu omogoča relativno nižje zmanjševanje standarda življenja, kot bi bilo to sicer.

3.1. Načela MOD v letu 1919 – zlasti prepoved konkurence med državami na podlagi različnih višin norm dela (ter to načelo danes)

V Versajski mirovni pogodbi po I. svetovni vojni so pravni temelji Mednarodne organizacije dela. Le ta je bila, po hudi moriji v letih 1914 – 1918, ustanovljena zato, da bo zagotavljala mir v svetu, z zmanjšanjem oziroma odpravo konkurence med državami zaradi različnih nivojev zaščite delavcev.

In danes? Razlike med državami so v letu 2011 BISTVENO večje kot v letu 1919, kar zadeva pravice delavcev! V večini držav Evrope so v veljavi glavne Konvencije MOD, ki zagotavljajo relativno visok nivo zaščite delavcev, v novo razvijajočih se državah pa ne! Tako imamo primere, da konkurira na svetovnem trgu delodajalec s svojim proizvodom, ki so ga izdelali delavci, ki uživajo visok nivo zaščite, proizvodom iz tisti držav, kjer je zaščita zelo, zelo nizka! Bo že samo to dejstvo v prihodnje dovolj za zelo resne konflikte??

4. PREHOD MED BOGATIMI IN REVNI MI KOT POSLEDICA VELJAVNEGA SISTEMA KAPITALIZMA

Prepad med bogatimi in revnimi smo v preteklosti obravnavali širše, kot je to primer danes. V preteklosti smo posamezne države označevali kot »bogate« oziroma druge kot »nerazvite« (oziroma revne), danes pa je situacija drugačna.

Ker je v obdobju globalizacije in delokalizacije (torej v današnjem času) podjetje uspešno le, če dela z zelo nizkimi stroški, prenese proizvodnjo drugam. Imamo torej situacijo, ko so lastniki kapitala ter cca 10% zaposlenih (vodstvo, razvojni oddelki, prodaja....) v zelo dobri situaciji (tudi finančno), velika večina (do 90%) pa v zelo slabi – najprej na minimalnih plačah, nato v brezposelnosti.

Kam pelje taka situacija na kratek, srednji oziroma dolgi rok? Na kratek v proteste, sindikalne akcije in podobno, na srednji (kaj šele na dolgi) rok pa gotovo v socialne nemire.

4.1. ZDA – banana republika?

Nicholas D. Kristof je v svojem prispevku »Turning America Into a Banana Republic«³ opozoril na današnje stanje v ZDA.

Napisal je, da glede na svoje delo pogosto potuje po t. i. »banana republikah«, kjer je glavna značilnost velika neenakost med revnimi in bogatimi. V teh državah je značilnost, da samo en odstotek najbogatejših ljudi ima v lasti tudi do dvajset odstotkov »nacionalne pogače«.

Vendar, poudarja avtor, danes ni več potrebno potovati izven ZDA, da bi bili priča tako velikim neenakostim. Najbogatejši odstotek Američanov danes poseduje skoraj štiriindvajset (24!) odstotkov dohodkov za razliko od le devetih odstotkov še leta 1976! Podatek je izjemen ter je zato danes v ZDA mnogo več neenakosti pri distribuciji bogastva, kakor je to primer v Nikaragvi, Venezueli ali Gvajani, ki so vse tradicionalno pojmovane kot »banana republike«.

Vodilni menedžerji v velikih ameriških podjetjih so v letu 1980 prejeli v povprečju 42 krat toliko kot povprečen ameriški delavec, v letu 2001 pa že 531 krat toliko! Verjetno najbolj zastrašujoča statistika pa je naslednja: od leta 1980 do 2005 je več kot štiri petine povečanega dohodka v ZDA šlo k najbogatejšemu enemu odstotku prebivalstva!

Nicholas D. Kristof opozarja še na negativne ekonomske posledice ter tudi na negativne posledice takega neenakega stanja na identiteto ter samopodobo posameznikov, kar vse vodi do večih razvez, celo samomorov. Opozarja, da bo potrebno v ZDA spremeniti tako stanja (ki, kot navaja, bi vsakega caudilla v LA obdalo s ponosom...): sporoči tudi svoje stališče, da so ZDA nedvomno dosegle stanje, ki karakterizira »banana republike«, kar bo imelo negativne posledice tako na področju gospodarstva, kakor je tudi moralno zelo problematično.

4.2. Nemčija – konjunktura zaradi Kitajske?

V letu 2011 se je izmed evropskih držav gospodarsko najprej (glede na ekonomske pokazatelje) opomogla Nemčija. Povečal se je njen izvoz (zlasti avtomobilska industrija), zmanjšala brezposelnost ter povečal se je BDP.

³ Nicolas D. Kristof: Turning America Into a Banana Republic, New York Times, 7 november 2010, stran WK 10

Na navedeno ugodno stanje smo zelo čakali tudi v Sloveniji – bili smo prepričani, da bo ta nemška »lokomotiva« potegnila tudi nas naprej – vendar ne. In razlogi? Nemčija za svoje proizvode tradicionalno nabavlja vrsto vmesnih proizvodov v tujini (tudi Sloveniji). Vendar – če nastopi kriza, je to trenutek za premislek, kje so ti vmesni (ali pol) proizvodi cenejši! Tako se je izdelava sedežev (in prevlek zanje) iz Slovenije preselila delno v Bosno, delno v Brazilijo. Ne le, da od navedenega nemškega okrevanja gospodarstva nismo imeli koristi, prav nasprotno – ker so ugotovili nemški naročniki, da je izdelava sedežev v Braziliji cenejša, jih proizvajajo tam!

Dirk Messner, direktor nemškega instituta za razvoj, je v svojih stališčih zelo jasen: Nemčija se gospodarsko znova vzpenja zato, ker Kitajci kupujejo nemške avtomobile.⁴

5. BRICS – NOVI SVET BREZ ZAHODA

V letu 2011 se je dosedanja skupina BRIK (Brazilija, Rusija, Indija, Kitajska) razširila še na eno članico (sicer na črko S, vendar ne Slovenijo...) in to z Južno Afriko (South Africa).

Že dosedanje štiri velike države članice BRIK so predstavljale okrog 40 odstotkov svetovnega prebivalstva ter so zajemale velik del Azije in Južne Amerike – sedaj se z novo članico seli povezava še v Afriko. Gre seveda za zelo premišljeno potezo, ki naj zagotovi dolgoročno vpliv novega sveta brez Zahoda tudi v Afriki. Če poznamo že dosedanje vpliv Rusije in Kitajske na področju Afrike (tako glede energetike kot tudi tržišča), je zelo očitno, da je vpliv tako Evrope, kot zlasti ZDA, v Afriki vedno bolj v ozadju. Če dodamo dejstvo, da bosta tako Rusija kot Kitajska na področju Afrike nastopali kot kompatibilni partnerki, ne pa kot neokolonialni tekmici, se lahko njenega vpliva zavedamo v še večji meri!

5.1. Propad Zahoda

Erik Israelewich je v svoji knjigi »Svet, ki nas čaka«⁵ za zahod in specifično za Francijo napovedal, da bo prišlo do povečanja regionalnih razlik, povečanja razlik

⁴ Dirk Messner, direktor nemškega instituta za razvoj: »Slabo vladanje in bogastvo naravnih virov – recept za revščino in konflikt«, Objektiv, 5, 2. 2011

⁵ Erik Israelewich: »Ce monde qui nons attend«, Paris, Grasset, 1997

pri dohodkih, do trajne brezposelnosti med delavci brez ustrezne usposobljenosti ter do manjše varnosti že zaposlenih.

Nobelov nagrajenec za ekonomijo, dr. Joseph Stiglitz v svoji analizi današnje svetovne gospodarske situacije ugotavlja, da tako Indija, kot Kitajska, stalno rasteta ter sta tudi uspešno prebrodili krizo, kar ni mogoče reči za Evropo ter Ameriko. V Evropi in tudi ZDA imajo politiki zvezane roke zaradi ideologije prostega trga, zaradi katere se je tudi napihnil nepremičninski balon, in ne morejo pripraviti učinkovitega odziva na krizo. Zato, ugotavlja Stiglitz, bo rast v Evropi in ZDA ponovno mogoča šele po političnih spremembah.⁶

Dr. Rudi Rizman⁷ tudi ugotavlja, da je ključni geopolitični premik tega časa (zahvaljujoč Kitajski) prenos globalne (pre)moči z Atlantika na Pacifik. Pridružuje se tudi mnenju mednarodnih analitikov, da se dobri dve stoletji zahodne hegemonije nad preostalim svetom izteka prej, kot so napovedovali. Gre tako za »konec ameriškega stoletja«, kakor tudi za »zaton Evropske Unije«, kakor se slikovito izrazi.

Zanimiva je tudi projekcija Dragiša Boškoviča⁸ na temo gospodarske in politične moči v prihodnje. Avtor ugotavlja, da »če se bo vzpon Kitajske nadaljeval s takšno – japonsko – hitrostjo iz petdesetih in šestdesetih let, bi že čez dve desetletji kitajsko gospodarstvo lahko postalo večje od ameriškega in evropskega skupaj!«

5.2. Kitajska in njen gospodarski vzpon

Kadar obravnavamo kitajski gospodarski vzpon, bi morali pravzaprav dodati »ponovi vzpon«! Vse do leta 1773 je bila azijska velesila v prednosti pred delom sveta, ki ga danes označujemo kot »Zahod«. V obdobju od 14. tisoč let (kolikor je staro lončarstvo), pa vse do približno leta 451, je bil Zahod v prednosti, nato pa se je prebil v ospredje Vzhod. Vse do leta 1.100 je bil Vzhod približno 40 odstotkov uspešnejši od Zahoda! Vrzel se je nato ožila in Zahod je ponovno prevzel vodstvo okoli leta 1773 ter ga od tedaj do danes (ali do »skoraj danes«) zadržal.⁹ Pozabiti tudi ne smemo, da je npr. samo Kitajska v svojem razcvetu pred Zahodno indu-

⁶ Joseph E. Stiglitz: »Freefall: America, Free Markets and the Sinking of the World Economy«, WW Norton, januar 2010

⁷ Rudi Rizman: Premešane geopolitične karte, Delo, sreda, 5. januarja 2011, str. 5

⁸ Dragiša Boškovič: Ko se moč prerazporeja, Delo, 15. januar 2011, str. 13

⁹ Ian Morris: »Why the West Rules – For Now: The Patterns of History and What They Reveal About the Future«, Amazon. com., Ferrar, Straus and Giroux, New York 2010

strijsko revolucijo prispevala v svetovno zakladnico znanja vrsto izumov in iznajdb, tako na področju mehanike, hidravlike, matematike, metalurgije, astronomije, navtike in še več. Za glavne štiri izume pa lahko označimo: papir, tisk, smodnik ter kompas.

V zadnjem obdobju XX. stoletja se je Kitajska odločila za spremembo svoje politike: ostala je sicer centralizirana, socialistična ter po zahodnih standardih »nedemokratska«, vendar pa je v gospodarstvu sprejela principe kapitalizma.

Svojo novo smer je zelo spretno ter v okvirih, ki jih nalaga načelo »svobodnega trga« (ki je v predhodnem obdobju zlasti koristilo ZDA in Evropi) izpeljala. Danes je tako že druga gospodarska velesila na svetu ter njena gospodarska rast že tri desetletja znaša v povprečju 9 odstotkov na leto. V letu 2011 je imela tudi že kar 3.000 milijard ameriških dolarjev deviznih rezerv, kitajsko blago pa je konkurenčno po vsem svetu!¹⁰ Ob teh podatkih pa Rachman dodatno ugotavlja še naslednje: »Kitajska je le največji del obsežnejše zgodbe o vzponu novih gospodarskih in političnih akterjev. Tradicionalne ameriške zaveznice v Evropi so čedalje nižje na gospodarski lestvici. Uveljavljajo se nove sile: Indija, Brazilija in Turčija«.

Kitajska je v zadnjem času tudi največkrat omenjena kot primer države v razvoju, ki je zelo moderno uredila področje delovnega prava. Prvotna ureditev sega v leto 1994 – sprejetje Zakona o delu, dopolnjena in modernizirana pa je bila v letu 2007, z veljavnostjo od 1. januarja 2008.¹¹ Zakon o delu vsebuje trinajst poglavij ter med drugim ureja delovne pogodbe in kolektivne pogodbe, delovni čas, počitke in dopuste, plačilo za delo, varnost pri delu in podobno. V devetem poglavju so splošna določila glede socialnega zavarovanja in socialnega varstva, enajsto poglavje pa opredeljuje tudi inšpekcijo dela.¹² Poseben vpliv na novo kitajsko delovno zakonodajo je imel francoski Code du Travail oziroma rešitve v francoskem pravu, tudi zaradi povezave kitajskih delovnopравниh strokovnjakov s kolegi iz Francije.¹³

Pri pogovorih s kitajskimi profesorji delovnega prava je bilo posebej poudarjeno, da se zlasti eno področje v praksi še ne ureja povsem v skladu z določili Zakona o delu: gre za področje urejanja delovnega časa. Zelo pogosti so namreč primeri

¹⁰ Gideon Rachman: *American Devline*, Foreign Policy, Washington, 2. maj 2011.

¹¹ Aiqing Zheng: »Chine: le droit du travail progresse«, Metis, Pariz, 1. januar 2008

¹² Aiqing Zheng: »Libertes et droits fondamentaux des Travailleurs en Chine«, Pariz 2008, založba Hartman

¹³ Več o tem dr. Mitja Novak: »Nova kitajska delovnopravna zakonodaja«, *Delavci delodajalci*, št. 2-3/2010, Ljubljana, str. 287

podaljševanja delavnika (tudi 10 do 12 ur dnevno), nadure pogosto niso plačane in podobno. Ob tem kitajski kolegi omenijo, da je pri njih delo še vedno vrednota, da delavci tudi daljši delavnik jemljejo kot nekaj normalnega – pa vendar to še (globalno) dodatno povečuje konkurenčnost Kitajske v svetu.

6. RAST SVETOVNEGA PREBIVALSTVA IN VPLIV TE RASTI NA CENO DELOVNE SILE PO SVETU

Vsem dostopni podatki o številu prebivalcev našega planeta od davnine do danes so znani: če so ocene za obdobje 2000 let pred našim štetjem okrog 27 milijonov prebivalcev, so ocene za leto 1500 okrog 500 milijonov ter šele leta 1810 (!) prva milijarda ljudi. Od tega obdobja pa se število prebivalcev zelo povečuje: manj v začetku (leta 1900 – 1,608 milijonov), največ pa v 20. stoletju (1930 – 2.008 milijonov, 1960 – 3 milijarde, 1980 – 4,4 milijarde, 1990 – 5,3 milijarde, 2000 – 6,08 milijarde, 2010 – 6,8 milijarde ljudi)!

Na tem mestu se ne spuščamo v možne posledice te eksplozije prebivalstva¹⁴ na preskrbo s hrano, vodo ter ostalimi dobrinami, želimo le opozoriti na vedno več mladih, potencialnih iskalcev zaposlitve.

Večina naravnega naraščanja prebivalstva v današnjem času je v razvijajočih se ter v nerazvitih predelih sveta. Gre za države, ki imajo že danes mnogo brezposelnih ljudi (ali so ti še na podeželju, kjer se zelo težko preživljajo...), torej so idealno izhodišče za prenos proizvodnje iz razvitih držav, kjer je delo drago. Tako vidimo praktično neizčrpan vir potencialnih delavcev, ki bodo še desetletja pripravljeni garati za minimalne prejemke, le da preživijo.

Situacija je danes, tudi zaradi eksplozije prebivalstva na svetu taka, da je ponudba poceni delovne sile na trgu ogromna ter presega povpraševanje. Navedeno pomeni, da delodajalci nimajo prav nobene potrebe po večanju plač zaposlenih v teh državah! Kjer pa se zaradi ukrepov vlad cene dela le zvišujejo (danes že na Kitajskem), se tudi iz take države že delokalizira proizvodnja v še cenejše države oziroma tudi v posamezne trgovinske cone.

In norme delovnega prava v razvitih državah v takih svetovnih razmerah: spet smo v podobni situaciji, kot je bila v Evropi po prvi svetovni vojni! Danes, v času

¹⁴ <http://www/history/world-population-gawith.htm>.

globalizacije, se je ta situacija razširila na ves svet. Gre za preprosto vprašanje mednarodne konkurence med posameznimi državami, ki temelji na večjem ali manjšem izkoriščanju delavcev! Izdelek, narejen v »dražji državi« (z visokimi zaščitnimi delovnopravnimi normami), bo na svetovnem trgu gotovo dražji kot enakovreden izdelek, ki je bil narejen v državi, kjer so norme delovnega prava nižje, torej kjer delavci delajo v daljšem delavniku, imajo manj plačanih odsotnosti z dela, nimajo plačanih dajatev za sistem socialne varnosti, imajo nižje plače in podobno.

6.1. Prebivalstvo v letu 1950, 2010 ter projekcija za leto 2050

Podatki o globalni statistiki števila prebivalstva¹⁵ so izjemno zanimivi, če primerjamo le današnje število s številom pred pol stoletja in projekcijo za pol stoletja naprej.

Leto 1950	2,555.948.654 prebivalcev
Leto 2011	6.894.238.699 prebivalcev
Leto 2050 (ocena)	9.538.988.263 prebivalcev!

Tudi podatki o prvih treh najštevilčnejših državah v teh obdobjih so fascinantni! Tako so imele prve tri države:

leta 1950	Kitajska	562 milijonov
	Indija	369 milijonov
	ZDA	152 milijonov
leta 2011	Kitajska	1.335 milijonov
	Indija	1.186 milijonov
	ZDA	312 milijonov
(ocena) leta 2050	Kitajska	1.472 milijonov
	Indija	1.807 milijonov
	ZDA	420 milijonov.

¹⁵ <http://www.geohive.com/>

6.1.1. Migracije za delom danes in jutri (Severna Afrika, Azija...)

Ob tako visokem prirastku števila prebivalcev našega planeta smo že danes priča obupnim poskusom migracij zaradi zaposlitve. Dnevno spremljamo poročila o migrantih, ki z raznimi plovili želijo priti iz Severne Afrike v Evropo, polne so jih Malta, Lampeduza, španske plaže... Že danes gre za tisoče in desettisoče mladih, zdravih, sposobnih za delo, ki pa jih Evropa zavrača. Ob teh migracijah lahko spremljamo tudi vrsto človeških tragedij, ob razburkanem morju in slabih plovilih so človeške žrtve žal vsakdanjost.

In kaj predvidevamo v prihodnje? Ob veliki eksploziji prebivalstva gotovo nadaljevanje tega trenda ter ne le prihod desettisočev, ampak stotisočev, morda milijonov v smeri proti Evropi! Če bo stanje v Afriki, na bližnjem Vzhodu ter v Aziji še naprej gospodarsko slabo (razen v državah BRISC), bo eksodus proti Evropi gotovo še večji! In posledice – zelo težko predvidljive. Dotok nove delovne sile v času, ko zaradi delokalizacije proizvodnje ostaja vrsta domačih delavcev brezposelnih...?!

7. VEZNA POSODA

Vsakomur je iz fizike znana vezna posoda, ki jo lahko uporabimo kot primer tudi v družboslovju, ko so npr neke pravice (v delu sveta) v določenem trenutku postavljene zelo visoko, v drugem delu istega sveta pa – v tem istem trenutku – relativno nizko. naravna stvar je težnja o uravnoteženju – torej po zniževanju na visoki strani ter zviševanju na drugi, nizki strani.

V preteklosti (tudi še v času ustanovitve MOD po prvi svetovni vojni) na globalni ravni ni bilo mogoče opaziti niti vzpostaviti tega fenomena na področju ureditve dela v raznih državah sveta. To je bilo možno v relativno bližnjih, sosednjih evropskih državah, le delno tudi širše – od tedaj poznamo zahteve po harmonizaciji ter celo unifikaciji norm s področja dela. Glavni razlog je bil seveda, kot je bilo že večkrat omenjeno, ekonomski – torej preprečitev mednarodne konkurence med državami, temelječe na različnih ravneh nacionalnih delovnopravnih zakonodaj.

In danes, v enaindvajsetem stoletju? Razlike v ravni delovnopravne zaščite so ogromne, tako glede prav vseh klasičnih kategorij (delovni čas, odmori, dopusti, plačane odsotnosti in podobno), kakor – in predvsem – tudi glede plačila ter vseh posledic iz delovnega razmerja (socialna varnost). Delavci (in sindikati) v razvitih državah kategorično zavračajo zniževanje delavskih pravic, v državah tretjega

sveta pa imamo ogromno rezervo ljudi za zaposlitev, ki so pripravljeni delati tudi za osnovno preživetje, vsaj zaenkrat še. Kako iz začaranega kroga?

Seveda trenutno še nedelovanje vezne posode pri ureditvah delavskih pravic v raznih koncih sveta odlično izkorišča kapital. V razvitih državah grozi (ter pogosto tudi to res naredi) z delokalizacijo proizvodnje v cenejša okolja, kar je za delavce najslabše, ker ostanejo brez dela. V nerazvitih okoljih pa je množica (samo na Kitajskem jo ocenjujejo kot več stot milijonsko množico!) za delo sposobnih ljudi, ki so še v kmetijstvu, razlog za izplačevanje nizkih mezd.

Pa vendar: kaj je drugega kot učinek vezne posode dejstvo, da se znižujejo plače v Evropi (posamezne države za 5, 10 do 30 ! odstotkov – od Grčije do Španije, od baltskih držav pa do Romunije, če omenimo le nekaj članic EU), v uradnih statistikah Kitajske pa beležijo njihovo konstantno rast.

8. SINDIKATI V NOVI SITUACIJI – BOJ PROTI KOMU?

Še v času priprave knjige »Sindikalno pravo« v letu 1992¹⁶ je bila situacija glede načina boja sindikatov za pravice delavcev bistveno drugačna kot je danes.

Gotovo se ni spremenilo dejstvo, da so sindikati organizacija, ki združuje delavce za učinkovitejše doseganje njihovih pravic. Vendar, zoper koga se naj danes bojujejo sindikati, če so pa tudi delodajalci zaradi drugačne situacije v drugačnem položaju?! Če bi delodajalci kot prvo želeli nižje stroške v zvezi z delom zaradi konkurenčnosti na svetovnem trgu, pa je tudi res, da zaradi ohranitve na tržišču sploh, morajo razmišljati o delokalizaciji proizvodnje (ter jo prej ali slej tudi izvesti). Gre za povezavo faktorjev sistema kapitalizma, globalizacije in delokalizacije, kar je pravzaprav grozljivo, vendar (zaenkrat) realnost.

Ne le v Sloveniji, tudi v tujini strokovnjaki ugotavljajo, da se bo moral boj sindikatov za pravice delavcev v temeljih spremeniti. V nasprotnem bomo zelo kmalu priča dejstvu, da sindikati s svojimi preživetimi oblikami boja za pravice delavcev pravzaprav svojim članom (delavcem) direktno škodujejo. Konfliktni odnos med podjetjem in sindikati je zašel v krizo s koncem nacionalnih ekonomij. Danes in v prihodnje bo potrebno, da sindikati sodelujejo pri upravljanju podjetij, podjetniki pa bodo morali to sprejeti za samoumevno.

¹⁶ Novak Mitja et al.: »Sindikalno pravo«, Uradni list RS, Ljubljana, 1992

9. TRETJA POT

Situacija v letu 2011 za Evropejce in Američane glede na vse pokazovalce ni dobra, zahodna demokracija je zlasti zaradi povezave politike in gospodarstva vedno bolj brez vsebine ter se giblje proti avtoritarnosti. Dohodki večine ljudi se zmanjšujejo, srednji razred izginja, socialne razlike se večajo. Današnja kriza se je začela na Zahodu, vzroki te krize niso odpravljeni, odpravlja se na račun prebivalcev, medtem ko krivci ostajajo nekaznovani in bogati. Istočasno Zahod izgublja svojo globalno prednost (ki so jo dobile države BRICS prav z »orožjem« Zahoda, prosto trgovino, itd.), ostaja manj konkurenčen, a ob tem doma ohranja dosedanje razdelitvene ključne: pomeni, da večina postaja revnejša, manjšina pa bogatejša. Da to vodi v socialne nemire, je že jasno vsem.

Če torej kapitalizem danes ne opravlja več uspešno svoje funkcije, socializem pa je tudi preteklost, se mnogi družboslovci sprašujejo, katera je tretja možnost za prihodnost.

Morda je čas, razmišlja Slavoj Žižek, »da premislimo o radikalnih družbenih spremembah. Če narava ni več stabilni red, se mora spremeniti naša družba, če hočemo preživeti v naravi.« Vendar je kapitalistična družbenoekonomska stvarnost edina stvarnost, svet še vedno misli, da je kapitalizem edina prava pot. Oziroma, kot dodaja Žižek: »Lažje si predstavljamo konec sveta, kakor pa resno družbeno spremembo«.

Zanimiv fenomen je tudi drobna knjižica, ki je izšla v Franciji oktobra 2010 ter je njen avtor 93 letni Stephane Hessel. Njen naslov je »Razjezite se«.¹⁷

Glede na sedanje razmere v svetu avtor poziva ljudi (zlasti mlade), naj se uprejo »produktivističnemu razmišljanju, ki je svet pahnilo v krizo, mednarodni diktaturi finančnih trgov, razbijanju socialne države, vse hujšemu razslojevanju, kršitvam človekovih pravic in podobno«. Ljudje naj se posvetijo skrbi za etiko, pravičnost in trajnostno ravnovesje, da naš planet ne bi postal neprimeren za življenje«.

Če še le ob robu citiramo stališče ameriških neokonservativcev¹⁸, da je zaradi nastale situacije, ko je Amerika v zatonu, Kitajska (in druge države BRICS) pa v vzponu, neogibna vojna s Kitajsko, se lahko zavemo resnosti situacije danes.

¹⁷ Stephane Hessel: »Indignez – vous!«, Pariz 2010

¹⁸ Paul Wolfowitz, Richard Perle

Potreba po neki tretji možni poti za prihodnost je že postala ne le potreba, ampak nujnost!

10. ZAKLJUČEK

Nove norme delovnega prava v letu 2011 sprejemamo v zelo turbolentnem obdobju. Sprejemamo jih v času vedno večje nekonkurenčnosti industrijsko razvitega sveta, torej Evrope in ZDA. Ker se seli proizvodnja v druge države, bomo gotovo še izgubljali delovna mesta, brezposelnost bo še naraščala. Tista podjetja, ki npr. selijo svojo proizvodnjo na Kitajsko, prikažejo v svojih bilancah sicer dobiček, vendar to samo zaradi tega, ker prave stroške zatajijo. Stroške prevalijo na davkoplačevalce (oziroma na državo), pa tudi na prihodnje rodove, ki se bodo morali še dolgo ukvarjati z brezposelnostjo, v končni fazi tudi s socialnimi nemiri.

Če opozorimo na dejstvo, da moderna informacijska tehnologija, novi načini poceni in hitrega transporta po celem svetu ter možnost enotnega jezikovnega komuniciranja omogočajo globalizacijo ne le v ekonomskem smislu, ampak tudi z vidika delovnega prava, je stvar jasna. Če so norme na določenem območju našega planeta previsoke, se proizvodnja mora seliti tja, kjer so možnosti za proizvodnjo boljše. Navedeno seveda prinaša veliko stopnjo brezposelnosti, kar pomeni, da se posameznik lahko nahaja v državi, ki ima zgledno urejeno delovno pravo z maksimalnimi rešitvami za zaposlene, vendar - zaposleni izgubijo delo ter sodijo v kategorijo brezposelnih.

Da se bo situacija v svetu zaradi velike rasti prebivalstva še zaostrovala, je jasno: vedno več bo v nerazvitem svetu tistih, ki bodo želeli vsaj neko delo (čeprav za sramotno plačilo), tako da bo še nekaj desetletij možno (z vedno novimi delokalizacijami) proizvajati zelo poceni tam, kjer bo taka delovna sila na voljo. Da se bosta na tak način tudi v našem pojmovanju zamenjala svetovni Sever in svetovni Jug je zelo verjetno, kot poudarja filozof Etienne Balibar. Na razvitem Severu bo vedno več brezposelnih zaradi premikov proizvodnje, na svetovnem Jugu pa se bo skoncentrirala proizvodnja za celoten svet s povečanjem zaposlovanja ter povečevanjem BDP.

Če torej ponovno opozorimo na t.i. vezno posodo: trenutno stanje je tako, da je na strani razvitih držav delovnopravna zaščita zelo visoka, na ravni razvijajočih se držav pa je še dokaj elementarna.

In – v takem času v Sloveniji pravkar sprejemamo spremembe ZDR (in še drugih zakonov s področja dela). V katero smer je treba delovati – kot doslej še vedno v vedno večje pravice delavcev ali ravno obratno?

Situacija je zelo zapletena – ne le na področju delovnega prava, tudi širše. Smo del globalnega sveta, kjer tako naši delavci, kot naša podjetja konkurirajo tistim v svetu, ki nimajo opredeljenih niti približno toliko pravic, kot jih imamo mi. V Evropi in v Sloveniji bomo gotovo priča velikanskemu povečevanju neenakosti: prišlo bo do izginevanja srednjega razreda, zmanjševanja delovnih mest, opuščanja proizvodnje, zmanjševanja pravic iz socialne varnosti... Posamezniki zato zagovarjajo kar proces deglobalizacije (Mencinger), da bi se del proizvodnje prenesel nazaj v Evropo.

Ali tako stanje lahko vodi tudi v razne oblike ne le političnih in verbalnih, ampak tudi drugih vrst konfliktov? Ali se bo potrdila teza nekaterih avtorjev, da nas je na svetu preveč ter da to ustvarja glavne probleme?

Že večini teoretikov je jasno, da bo po svetu treba nekaj spremeniti v globalnem smislu: tako je npr. Immanuel Wallerstein že pred desetletjem napovedal le še pol stoletja kapitalističnega sistema – torej je danes ostalo le še štirideset let. In v kakšen sistem naj gre svet v prihodnje ter na kakšen način? V sistemu (kot ga predvideva Jacques Attali) bi bila potrebna neka globalna vlada, ki bi morala na najvišji ravni urejati sedanjo ekonomsko krizo in krizo sistema kot takega. Slovenski pravnik B. M. Zupančič opozarja tudi na sistem samoupravljanja, ki je v Sloveniji dejansko imel tudi svoje pozitivne rezultate, ob tem omenja tudi t.i. (po A. Bajtu) izraz »grupna lastnina«. Tudi vrsta drugih avtorjev, kot npr. Foucault, predvideva, da »človeštvo ne napreduje počasi iz boja v boj do univerzalne vzajemnosti, kjer bodo pravila za vselej zamenjala vojno: človeštvo vstavlja svoje nasilje v sistem pravic in gre tako iz dominacije v dominacijo.«

Ali lahko v tem širšem smislu označimo v Sloveniji leto 2011, ko sprejemamo spremembe delovne zakonodaje ter pokojninsko zakonodajo, kot obdobje, ko v času velikega viharja sprejemamo ukrepe zoper pomladni veter?

VIRI IN LITERATURA:

Aiqing, Zheng: »Chine: le droit du travail progresse«, Metis, Correspondances europeennes du travail, Pariz, 1. januar 2008

Aiqing, Zheng: Libertes et droit fondamentaux des travailleurs en Chine, L'Hartmann, Pariz 2008

Boškovič, Dragiša: Ko se moč prerazporeja, Delo, 15. januar 2011

Farr, Malcolm: Pay cuts saved jobs, Daily telegraph, Sydney, 3. september 2009 (Economic growth thanks to workers' salary sacrifice)

Feenstra, Robert in Hanson Gordon (1996): Globalization, Outsourcing and Wage Inequality, The American Economic Review, 86 (2): 24 – 245

Hessel, Stephane: »Indignez – vous!«, Pariz 2010

ILO-Declaration on Social Justice for a Fair Globalization, Ženeva, 10. junij 2008

Israelewich, Erik: »Ce monde qui nous attend«, Paris, Grasset, 1997

Messner, Dirk: »Slabo vladanje in bogastvo naravnih virov – recept za revščino in konflikt«, Objektiv, 5.2.2011

Morris, Ian: »Why the West Rules – For Now: The Patterns of History and What They Reveal About the Future«, Amazon. com., Ferrar, Straus and Giroux, New York 2010

Nicolas D. Kristof: Turning America Into a Banana Republic, New York Times, 7 november 2010

Novak, Mitja et al.: »Sindikalno pravo«, Uradni list RS, Ljubljana, 1992

Novak, Mitja: Delokalizacija danes, Pravna praksa, Ljubljana, 11.2.2010, letnik 29, št. 6/7

Novak, Mitja: Delovno pravo – kako naprej? Šiftarjev zbornik, Maribor, 2010

Rachman, Gideon: American Decline, Foreign Policy, Washington, 2. maj 2011

Rizman, Rudi: Premešane geopolitične karte, Delo, sredo, 5. januarja 2011

Stiglitz, Joseph E.: »Freefall: America, Free Markets and the Sinking of the World Economy«, WW Norton, Januar 2010

Svetličič, Marjan (2008): Koga in zakaj stiska primež globalizacije, Ljubljana, Družboslovne razprave, XXIV, 58.

Internetni viri:

<http://www.metiseurope.eu/droit-des-conflits-du-travail-quand-la>

<http://www.metiseurope.eu/droit-des-conflits-du-travail-quand-la-chine-seacute-veill>

<http://metiseurope.eu/delocalisations-une.geographie-en-pleine-mut>

http://www.ergonassociates.net/resoueces/labour_rights_resoueces/new_chinese_labour

<http://www.history/world-population-gawith.htm>

<http://www.geohive.com>

THE CHANGES IN LABOUR LEGISLATION IN THE TIMES OF GLOBALISATION

Mitja Novak*

SUMMARY

Over the time it has been necessary to modernise, change and adapt the labour law norms to the new social circumstances.

In the past (particularly so since the foundation of ILO in 1919), the standards regulating the field of labour have increased, both on international level and also within individual states. The consequence of this development is that the protection of workers has increased, the working hours have been gradually reduced, and longer periods of paid leaves and more benefits in case of social risks for the workers introduced, etc. If the employers refused to observe the legislated rights of the workers, the latter had the right to resort to a strike in order to exercise them.

Today the situation is different: due to globalisation, the possibility to transfer jobs to other countries, new informational technologies and other possibilities of goods transport, the situation of workers has changed for the worse. If the workers ask for more rights from the employer (or at least an uphold of the existing ones), the employer might not comply with the request and instead rather transfer the business to some other place, with the consequence that the workers loose their jobs. The pay too, is being disputed, since in other countries workers are willing to work for much less money, which in their case may even be enough to meet the costs of living (due to lower prices in their countries, often subsidised by the respective governments through the exchange rate policy).

In the developed states (including Slovenia) it is therefore to be expected, that the labour law standards will stagnate or even be reduced which will certainly not meet with the approval of all social partners.

* Mitja Novak, PhD, Professor at the Faculty of Law, University of Maribor and Director at the Institute for Labour Law at the Faculty of Law, University of Ljubljana, Slovenia
mitja.novak@uni-mb.si